

KNJIŽNA POROČILA — BOOK REVIEWS

Inscriptiones Thessalonicae et viciniae, edidit Carolus Edson (Inscriptiones Graecae consilio et auctoritate academiae scientiarum Germanicae editae, vol. X, Inscriptiones Graecae Epiri, Macedoniae, Thraciae, Scythiae, pars II, Inscriptiones Macedoniae, fasc. I) p. XII + 316, fig. 1, tab. XVI, Walter de Gruyter, Berlin-New York (1972).

Pred dvema letoma je izšel v seriji *Inscriptiones Graecae* (IG) dolgo pričakovani prvi zvezek makedonskih napisov, kjer Charles Edson objavlja vse grške napise iz Soluna in okolice in, kar je posebej hvalevredno (ker se to ne dogaja vedno), tudi latinske (teh je le 43), tako da so napisi antične Tesalonike (*Thessalonike*) zdaj zbrani na enem mestu.

Serijska IG, ta velikopotezna akcija, katere neposredni predhodnik je Boeckhov *Corpus inscriptionum Graecarum* (CIG v 4 vol., začet 1825) — danes močno zastarel, vendar za nekatere regije še vedno nenadomeščen! — si je postavila za nalogo, podobno kot *CIL* za latinske, objaviti vse grške napise, najdene v mejah rimskega imperija in v neposrednem vplivnem območju. Ves zelo obsežen material je razdeljen na 14 velikih sekcij: IG I (Attica) do XIV (Sicilia, Italia additis Graecis Galliae, Hispaniae, Britanniae, Germaniae inscriptionibus); prvi zvezek je izšel l. 1873 in do danes — tako je pač malone neizogibno — delo ni končano. Še huje. Zvezek, o katerem gre beseda, je izšel skoraj 100 let po zasnovi dela kot prvi v sekciji X (Inscriptiones Graecae Epiri, Macedoniae, Thraciae, Scythiae). Koliko časa in truda terja tako delo, kaže tudi dejstvo, da Edson, ki se je lotil zbiranja že leta 1935 (!), ni mogel upoštevati napisov, najdenih po l. 1960.

Objavljenih je 1020 napisov (če izključimo zadnjih 21, ki so od drugod in se le nanašajo na Tesaloniko), od teh dobra tretjina prvič, zato je knjiga še posebej zanimiva. Razdeljena je na 9 poglavij: praefatio, I decreta, edicta, epistulae (1—*24); II dedicationes (25—*133); III tituli honorarii (134—*235); IV catalogi (236—*253); V varia (254—*283); VI tituli sepulcrales (284—*931); VII frusta et dubia (932—*999); VIII tituli in vicinia urbis inventi (1000—1020); IX tituli Thessalonicensium extra Thessalonicam et viciniam inventi (1021—1041); indices. Prvo, kar opazimo, ko se lotimo branja, je to, da knjigi manjka zgodovinski uvod, ki podobno kot v *CIL*, običajno stoji na začetku ostalih zvezkov IG. Zakaj ga je izpustil, avtor v predgovoru sicer ne pojasni, pač pa najdemo nadomestilo zanj v kratkem orisu zgodovine Tesalonike v *BCH* 98 (1974) 521—552 (Daux-Edson, *IG* X 2, 1: prolegomena, epilegomena).

Za mesto kot je Tesalonika, preseneča izredno majhen procent napisov iz helenističnega obdobja. Ustanovljena kmalu po smrti Aleksandra Velikega (ustanovitelj Kasander jo je imenoval po svoji ženi), se je tradicionalno tesno povezovala z arhajsko naselbino Termo, vendar gre, ne glede na Strabonov podatek (7. frg. 24), ki je brez dvoma kasnejša interpolacija, za dve ločeni mesti. Terma je bila le eno številnih migdonijskih mestec, ki so imele svoj položaj v sinoikizmu Tesalonike. Ko so Rimljani l. 148 pr. Kr. osnovali provinco Makedonijo, je postala eno njenih najpomembnejših mest, sedež guvernerja, in doživela razcvet v poavgustejskem, zlasti pa v poznorimskem obdobju, kar nam izčrpno ilustrirajo

rímskodobni napisi. Kako daleč pa smo po vsej verjetnosti od popolne slike, nam kaže tale slučaj: požar l. 1917 je odkril Sarapeum in 42 napisov, posvečenih egipčanskim bogovom, o katerih se prej ni nič vedelo, medtem ko se na novih vedno omenja le Kabirus, izpričan samo na enem napisu (199).

Na napisih lahko lepo zasledujemo gradbeno dejavnost pod Avgustom (tempelj *Divo Caesaris*), pod Antonini, Severom in zlasti Galerijem, ko postane Tesalonika eno administrativnih središč poznorimskega imperija.

Nekaj zanimivih napisov: edikt Justinijana II. iz l. 688, s katerim je podelil cerkvi sv. Demetrija soline (24); uvedba iger v čast Pitijanskega Apolona l. 240/1 po Kr. (38). V komentarju k temu napisu izraža Edson mnenje brez argumentacije, da naj bi tega leta Tesalonika izstopila iz provincijalnega koinona in datira vse napise, na katerih so omenjeni makedoniarhi, svečeniški in uradniki koinona, pred to leto, čemur oponira M. Speidel (*AJA* 77 [1973] 446—7 v prikazu *IG X 2, 1*). Zgodovinske vrednosti je napis na bazi za kip vojskovodje *Q. Caecilius Metellus Macedonicus*, domnevnega prvega guvernerja nove province l. 147 pr. Kr. in zmagovalca nad Filipom VI. — Andriskom (134). Za zgodovino religije so važni napisi iz sarapeja, med njimi fragment Izidine aretologije (254), podatek o uvedbi Sarapisovega kulta v mestu Oropos, na ukaz samega boga, ki se je avtorju napisa prikazal v sanjah (255, cf. M. Merkelbach, *Z. Pap. Epigr.* 10 [1973] 49—54). Prvič je za Makedonijo izpričana posebna svečeniška funkcija v Dionizovem kultu: ὄρσοσκηπείας, umivanje svete podobe oziroma razbiranje zrcalnih slik v razburkani vodi (503).

Nagrobnik (384), kjer omenjajo vojaka Ἀῦρ. Νεϊκολάων, ἱππέα, συνουλάρη(ον) σπείρης πρώτης θλαβίας Βέσσων, kaže, da je bila ta kohorta v Makedoniji v 3. stoletju. *Aurelius Valentinus*, prefekt kohorte I. *Bata-vorum*, je po novi, pravilni Edsonovi dataciji zelo verjetno branilec Tesalonike pred Goti l. 268/9 (151). Čudna koincidenca je nagrobnik Joane, hčerke namestnika Fl. Belisaria, za katero so nekaj časa celo menili, da je Belizarjeva hčerka Joanina. Zanimive so razne na-

vedbe poznoantičnih administrativnih funkcij (325: ταξέωτης = apparitor vel officialis; 674: κόμης ἀπὸ νομμεραρίων), nagrobnik Samaritance Sirikija (*784, z eno aramejsko in eno hebrejsko vrstico), in cela vrsta drugih.

Ta kratak in subjektiven izbor napisov ima namen samo pokazati, za kako raznovrstno in zanimivo tematiko gre.

Obžalovati moramo, da v knjigi ni več kot 41 fotografij, pa še te sodijo pravzaprav izven koncepta *IG* — to je tudi največja pomanjkljivost in boleča točka publikacije. Škoda je tudi, da niso vsi indeksi popolni (npr. *Res Romanae*), temveč selektivni, na kar je opozoril že Speidel (*l. c.*). Takoj po izidu so se oglasili številni kritični glasovi (cf. Daux-Edson, *l. c.*, naštetih na koncu članka), s katerimi so strokovnjaki vsak iz svojega področja opozorili, na (neizogibne) napake pri nekaterih dopolnitvah in komentarjih. Tako M. Vickers za nekaj poznoantičnih napisov (*JHS* 93 [1973] 142/3); Habichtove pripombe k pomanjkljivemu 9. poglavju in njegova analiza uporabe različnih er pri datiranju napisov (*Gnomon* 46 [1974] 484/92).

Predvsem je treba poudariti, da je zlasti edicijsko tehnični aparat odličen, vsak napis je datiran, bodisi natančno, kadar pa to ni mogoče, okvirno v stoletje, dragoceni so prozopografski podatki. Zaradi eventualnih napak je treba vedno hkrati s tekstom konzultirati oba Dauxova članka (poleg že omenjenega, ki ga je napisal z Edsonom, še: *BCH* 97 [1973] 585—599); zlasti važen je v prvem članku Edsonov zgodovinski uvod, ki sem ga že omenila, in pa zanimiva zgodovina arheološke zbirke v Solunu, ki je bil dolgo center za eksport starin na zahod, kar je povzročilo, da se za malo manj kot tretjino napisov (označenih z zvezdico) provenienca ne da ugotoviti. Daux poleg popravkov pri naša tudi 31 novih fotografij.

Nov zvezek napisov Beroe, Pele in Edese pripravlja J. M. R. Cormack (cf. 'Progress report on the Greek inscriptions of the trite meris for *IG X*', *Ancient Macedonia*, 1970, 193—202). Naj zaključim z upanjem, da ga bomo kmalu dočakali.

Marjeta Šašel